

Vondrák, Václav

Odtržení Slováků od spisovné češtiny

In: Vondrák, Václav. *Vývoj současného spisovného českého jazyka*. Brno: Filozofická fakulta s podporou Ministerstva školství a národní osvěty, 1926, pp. [72]-73

Stable URL (handle):

<https://hdl.handle.net/11222.digilib/118645>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

VII.

Održeni Slováků od spisovné češtiny.

64. Viděli jsme, že již v stol. XVII. na Slovensku pronikaly do spisovné češtiny živly slovenské¹, a to neuvědoměle, poněvadž mnozí spisovatelé neuměli dosti dobře česky. A totéž měrou ještě větší pozorujeme potom v 2. polovici XVIII. stol. (od Hugolina Gavloviče až po Ant. Bernoláka). Souviselo to tehdy také s úpadkem literární češtiny, již se odvažovali upravovati podle své chuti i Pohlové. K tomu se pak připojil také odpor katolického duchovenstva k bibli Kralické. A tak se tu koncem stol. XVIII. — jako vůbec v té době — projevuje snaha po národní individualitě.

Prvním uvědomělým hlasatelem tohoto hnutí byl J. I. Bajza (1734—1836); ten však nesouvisí přímo s hnutím, o němž bude dále řeč. R. 1792 založeno katolické „Učené slovenské Tovarištvo“ se sídlem v Trnavě, středisku katolickém. A tu se začalo soustavné slovakisování spisovné češtiny². V čele této družiny a těchto separatistických snah stál Ant. Bernolák (1762—1813), který zavedl do literatury dialekt trnavský, zvaný „berneláčtina“³. Nebylo to však čisté nářečí, poněvadž bylo silně prostoupeno prvky českými. Proti odluce Bernolákově v zájmu jednoty českého jazyka vystoupili protestanté, zvláště pak Bohuslav Tablic (1769—1832) a Jiří Palkovič. A tak Bernolákem slovakisující škola nepřetrvala ani jediné generace.

Když však v letech 30. a 40. počali Maďaři proti Slovákům postupovati útočně, domnívali se slovenští vlastenci, že získají

¹ Tak na př. již v první známé slovenské tištěné knize z r. 1677.

² Srov. Jar. Vlček, Dějiny české literatury II 1, 310 a násl.

³ Ant. Bernolák napsal „Grammatica slavica . . .“ 1790. Posmrtně vydán byl jeho „Slovár slovenský“ 1825—1827, sv. I—VI, dílo pochybené.

široké vrstvy lidu nejspíše tak, budou-li k nim mluvití jejich vlastní řečí. Oč se tedy dříve pokoušeli katolíci, nalezlo nyní souhlas i mezi protestanty. A tak v srpnu r. 1845 začaly vycházeti slovensky psané Slovenskje Národňje Novini redakci Ludevita Štúra¹. Štúr zaměnil trnavský dialekt češtinou silně prostoupený za dialekt svého rodného kraje (Trenčínsko²). Rok před tím užil téhož dialektu jeho přítel Jos. Miloslav Hurban v almanachu „Nitře“ (2. sv. 1844). Proti tomu ostře protestovali Kollár a Šafařík, ale marně. Martin Hattala uvedl pak do literatury nářečí nové (ve své „Grammatica linguae slovenicae“ 1850 a v „Krátké mluvnici slovenské“ 1852), totiž zvolenského a od té doby je „zvolenština“ základem spisovné slovenštiny.

Že tato odluka byla chybou, musí nyní uznati každý objektivní pozorovatel. Nyní je třeba, pokud je to ještě vůbec možné, hledati způsob a cesty k nápravě. Již v letech 50. se pokoušel hr. Lev Thun získati Slováky pro češtinu tím, že založil na Slovensku český časopis a české školy a podporoval spisovatele nakloněné sjednocení, leč bez úspěchu.

¹ Které slovakismy se snažil zavést do spisovné mluvy Mich. Godra, bylo již poznamenáno na str. 65.

² Východní část Trenčínska s rodištěm Štúrovým náleží již k oblasti nářečí středoslovenského. F. T.